

NOAH – for dyrs rettigheter
Dronningens gate 13
0152 Oslo

Oslo, 29. januar 2016

Innspill til melding om jordbrukspolitikken

NOAH- for dyrs rettigheter takker for mulighet til å komme med innspill til melding om jordbrukspolitikken. Matproduksjon står overfor store utfordringer i årene som kommer, og norsk jordbruk må være i stand til å møte behov for endring. De store klima- og miljøutfordringene verden står ovenfor, hensyn til vår egen helse og ikke minst dyrene, må legges til grunn når rammene for Norges fremtidige matproduksjon skal fastsettes, og gjør en drastisk endring av mat- og landbrukspolitikken nødvendig. Samtidig må den globale matsituasjonen være et viktig bakteppe når fremtidig matproduksjon i Norge skal vurderes.

For å få mest mulig ut av våre nasjonale ressurser må vi ha et landbruk der man på en bærekraftig måte utnytter knappe nasjonale jordbruksarealer. Dette betinger et betydelig skifte i diett og produksjon fra animalsk mat til mindre energikrevende vegetabilsk mat.

Internasjonale miljøorganisasjoner fremhever husdyrproduksjon som en av de største truslene mot klima og miljø, og i følge FAO er den globale husdyrproduksjonen ansvarlig for nærmere 1/5 av de menneskeskapt klimagassutslipp, dette er mer enn hele transportsektoren til sammen.¹ Forskning fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) viser at norsk landbruk står for over 15% av de totale utslippene når man bruker en livsløpsanalyse og regner med miljøbelastningen fra blant annet produksjon av innsatsfaktorer som dyrefôr.² Av de totale utslippene fra landbrukssektoren er husdyrproduksjonen ansvarlig for 90% av utslippene.³

I FAOs rapport "Livestock's long shadow" (2006) legges husdyrproduksjon frem som en av de to-tre viktigste årsakene til våre store miljøproblemer: klimaendringer, luftforurensning, avskoging og jordforringelse, vannmangel og vannforurensning, og tap av

¹ FAO. 2006. *Livestock's long shadow*.

² Refsgaard, K. et al. 2011. *Climate gas emissions from food systems – use of LCA analysis*. No. 2011-3. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.

³ UMB. 2011. *Husdyrproduksjon og klimagasser*.

biologisk mangfold.⁴ En UNEP rapport konkluderte allerede i 2010 med at et skifte i diett bort fra animalske produkter vil være nødvendig for å oppnå en betydelig utslippsreduksjon fra landbrukssektoren. (s.82)⁵ Også Miljødirektoratets nye rapport "M229 – Kunnskapsgrunnlag for lavutslippsutvikling" fremhever behovet for å redusere kjøttforbruket for å nå målet om et lavutslippssamfunn frem mot 2050: "*Den største utfordringen for jordbruket og matproduksjonen i Norge vil være at befolkningen må endre kostholdet sitt slik at utslippene fra produksjonen av kjøtt blir redusert.*" (s.244)

1. Økt matproduksjon og styrket effektivitet

I en verden med økende press på naturressursene, befolkningsvekst og klimaendringer er det avgjørende at ressursene blir brukt på en miljømessig bærekraftig måte, for å sikre at både dagens befolkning og framtidige generasjoner har tilgang på nok og trygg mat. Den norske landbrukspolitikken forfekter i dag økt norsk jordbruksproduksjon som en solidaritetshandling på en stadig tettere befolket klode gjennom norske husdyrs omgjøring av norsk gras til menneskeføde, mens virkeligheten innebærer en reduksjon av grovfôrbasert produksjon til fordel for kraftfôrbasert produksjon. Dette er en selvmotsigelse og politikken som fremmes og klimaregnestykket som presenteres går ikke opp. Den eneste potensielle løsningen er en reduksjon av all husdyrproduksjon og konsum av husdyrprodukter.

Matsikkerhet og arealbruk

Matproduksjon har konsekvenser for vårt felles livsgrunnlag, miljøet, og våre medskapninger. I dag brukes 70% av alle jordbruksarealer til oppdrett av husdyr, men bidrar samtidig bare med 17% av den gjennomsnittlige energien fra kostholdet på verdensbasis. Globalt sett har dette enorme konsekvenser. Dersom alle skulle ha et kjøttforbruk på høyde med det vi har i Norge, ville det vært mat til langt færre enn verdens befolkning. Et landbruk som produserer vegetabilsk mat til menneskeføde ville derimot økt mattilgjengelighet i verden med 70% og mette 4 milliarder flere mennesker enn i dag.⁶

For å få mest mulig ut av våre nasjonale ressurser må vi ha et landbruk der man på en bærekraftig måte utnytter knappe nasjonale jordbruksarealer. Bare 3% av norsk areal er jordbruksareal, og under 1/3 av dette er kornareal. Med landets begrensede areal for matproduksjon er det viktig med et sterkt jordvern og en politikk som utnytter jordbruksarealet. I Norge blir nesten 90% av det fulldyrka jordbruksarealet brukt til å

⁴ FAO. 2006. *Livestock's long shadow.*

⁵ UNEP. 2010. *Assessing the Environmental Impacts of Consumption and Production: Priority Products and Materials*

⁶ Cassidy, E. et al. 2013. Redefining agricultural yields: from tonnes to people nourished per hectare

dyrke dyrefôr, mens 83% av arealet nordmenn bruker til vegetabilsk mat og drikke ligger i utlandet.⁷ Når man i tillegg vet at opp mot 90% av energien går tapt gjennom å la maten gå gjennom husdyr i stedet for å la mennesker spise plantene direkte, blir det tydelig i hvilken grad vi i dag sløser med våre dyrebare ressurser. Det vil av hensyn til økt matsikkerhet være mest hensiktsmessig å øke produksjonen av korn, belgvekster og grønnsaker i Norge på dyrkede og dyrkbare arealer, og bruke disse produktene til menneskeføde i stedet for å la maten gå gjennom dyr.⁸

Innvendinger som forsvarer husdyrproduksjon er at vi i Norge av klimatiske årsaker må regne med å bruke større areal på å produsere en mengde jordbruksvarer enn ellers i verden. Dette stemmer imidlertid ikke. Avlingsnivået for korn og poteter i Norge er betydelig høyere enn verdensgjennomsnittet, og det samme gjelder flere grønnsakarter. Den klimatiske begrensende faktoren for jordbruket i verden er ikke temperatur, men nedbør. Dette har vi rikelig av i Norge hvilket vil si at vi i store deler av landet har bedre vilkår for jordbruk enn verdensgjennomsnittet.

En annen innvending er at mye av jordbruksarealet her i landet bare egner seg til produksjon av gras, noe som heller ikke er riktig. "I det faktum at norske kornavlinger er høyere enn verdensgjennomsnittet, ligger også at korn kunne dyrkes på større deler av det norske jordbruksarealet før avlingene kom ned på verdensgjennomsnittet. Poteter og enkelte grønnsaker kan dyrkes på nesten hele det nåværende dyrka arealet i Norge.(...) I de åtte kommunene på Jæren var 88% av jordbruksarealet i 2006 brukt til gras. Det samme gjaldt 85% av arealet i bygdene langs Sørlandskysten og 50% av arealet rundt Trondheimsfjorden. Det er ganske åpenbart ikke fordi det ikke kan dyrkes annet enn gras i disse områdene."(s. 59)⁹ Om man ser på de klimatiske begunstigede deler av landet blir bildet enda tydeligere - det norske produksjonsmønsteret er ikke naturgitt slik meldingen ønsker å fremstille det.

Dagens praksis med høyt forbruk av animalske produkter og en politikk som fremmer en fortsatt økning av dette vil ikke bidra til økt matsikkerhet, for nordmenn eller for verdens befolkning for øvrig. Det høye forbruket av animalske produkter i Norge beslaglegger store arealressurser og er lite ressurseffektivt. I følge en rapport av Fremtiden i våre hender (FIVH) utgjør: "... det norske forbruket av jordbruksvarer krav på 15,4 millioner dekar fulldyrket areal, nesten likt fordelt mellom areal innen- og utenlands. Dette svarer til 3,3 daa per innbygger. Det er mer enn det tilgjengelige dyrkede arealet per innbygger i verden, som er på 2,3 daa." (s. 3).¹⁰ Det er ikke bare våre egne ressurser vi

⁷ Hille, J. & Germiso, M. FIVH. 2011. *Arealkrevende nordmenn – Hvor mye jordbruksareal må til for å dekke norsk forbruk?*

⁸ Austreng, I. & Germiso, M. 2003. *Slik spiser de rike*. Fremtiden i Våre Henders forskningsinstitutt

⁹ Hille, J. & Mekonnen, G. FIVH. 2011. *Arealkrevende nordmenn – Hvor mye jordbruksareal må til for å dekke norsk forbruk?*

¹⁰ Hille, J. & Mekonnen, G. FIVH. 2011. *Arealkrevende nordmenn – Hvor mye jordbruksareal må til for å dekke norsk forbruk?*

sløser med, 40-50% av kraftfôret er basert på importerte råvarer.¹¹ Fôrimporten er produsert på industrielt landbruksareal i utlandet ved bruk av utenlandsk arbeidskraft, konsekvensen av dette er en redusert norsk selvforsyningsgrad og avhengighet av en produksjon som verken er etisk forsvarlig eller bærekraftig. 1/3 av verdens kornproduksjon og over 90% av soyaproduksjon blir i dag brukt til å fôre opp husdyr (FAO 2006). Dette er ressurser som kunne blitt brukt langt mer effektivt om mellomledet, dyrene, hadde blitt fjernet.

Vår matsikkerhet trues ikke bare av begrensede arealer for nydyrking, verden trues også av en stadig økende mangel på ferskvann og 64% av verdens befolkning antas å bo i områder med høyt press på vannressurser innen 2025. Landbrukssektoren er den største forbrukeren av ferskvann, i 2000 var landbruket ansvarlig for 70% av alt vannforbruk og 93% av vannuttømming i verden (FAO 2006). Det kreves blant annet 15 500 liter vann for å produsere 1 kg storfekjøtt, 4 800 for 1 kg svin og 1000 liter for 1 liter melk (Mekonnen & Hoekstra 2010). NOAH mener husdyrproduksjonens enorme vannforbruk også må tas med i betraktningen når den nye landbrukspolitikken skal fastsettes.

Hva skal vi dyrke?

Jordbruksproduksjon må skje på en miljømessig bærekraftig måte, det må derfor legges til rette for økt produksjon av vegetabiliske jordbruksvarer som krever mindre energi i produksjon og bidrar til proteindiversitet. Internasjonalt samarbeid om mer klimariktig jordbruk må intensiveres. Herunder må viktigheten av å benytte arealer til menneskeføde direkte uten å gå veien om husdyrproduksjon betones. Endringene i klima og presset på eksisterende og nye arealressurser krever økt internasjonalt engasjement dersom mål knyttet til klimapolitikk og bærekraftig utvikling skal nås.

2016 er FNs Internasjonale år for belgfrukter - målet er å øke offentlighetens bevissthet rundt fordelene ved å inkludere disse næringsrike matvarene i et bærekraftig og helsefremmende kosthold for økt global matsikkerhet. Belgfrukter som bønner, linser og kikerter har et høyt innhold av proteiner, jern og andre vitaminer og mineraler, og kan forebygge overvekt, diabetes, hjerte- og karsykdommer og kreft, og anbefales derfor av FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO, som en viktig del av et sunt kosthold.

Norge har gode muligheter for å øke produksjon av proteinrike belgvekster som kan erstatte kjøtt på en sunn og bærekraftig måte, og må ta sin del av ansvaret for sikre global matsikkerhet gjennom å diversifisere produksjon av proteinrik mat. Per i dag produseres det 8230 daa med erter og åkerbønner i Norge. En studie fra Agrianalyse (2014) hvor de ser på muligheter for å øke matproduksjonen i Norge viser at man ved optimal bruk av nåværende jordbruksareal kan produsere 301 676 daa belgvekster, mens vi ved optimal bruk av alt tilgjengelig jordbruksareal kan produsere 332 189 daa belgvekster.¹² Hovedsakelig vil dette gjelde erter, åkerbønner og lupiner som per i dag egner seg best, og som er rike på proteiner og andre viktige næringsstoffer.

¹¹ Statens landbruksforvaltning. *Råvareforbruk av kraftfôr til husdyr i Norge 2010*.

¹² <http://www.agrianalyse.no/file=3347>

Matmangfold og valgfrihet

Det er stadig flere som ønsker å redusere kjøttforbruket sitt, eller kutter ut kjøttet helt, både av hensyn til egen helse, til miljø og til dyrevelferd. NOAH savner hel-vegetariske alternativer i statlige virksomheter, og mener dette burde være en selvfølge. Også halvstatlige og ikke-statlige virksomheter bør oppfordres og oppmuntres til å tilby hel-vegetariske alternativer til kjøtt, fisk, egg og meieriprodukter. Valgfrihet burde ikke være en rettighet forbeholdt de som vil spise kjøtt, men også for de som ikke kan eller vil spise kjøtt av etiske, religiøse, helsemessige eller miljømessige årsaker. Dette burde gjenspeiles i utvalget på offentlige spisesteder/kantiner, men ofte er valgmulighetene til de som ønsker å velge sunn og bærekraftig vegetarmat svært begrensede eller ikke-eksisterende, mens kjøttalternativene er mange. NOAH mener det burde komme et påbud om valgfrihet, inkludert vegetariske valg i alle offentlige kantiner. I tillegg er det slik at både helse- og miljømyndighetene anbefaler redusert kjøttforbruk, da burde det være en selvfølge at myndighetene legger til rette for at disse anbefalingene kan følges på offentlige spisesteder. Dokumentasjonen for at miljøkravene burde inneholde økt fokus på vegetarmat, er sterk. På samme måte som økologisk mat i offentlig sektor kan innføres som et miljøkrav, kan også vegetarisk mat bli en del av miljøkravene. Vegetarisk mat i offentlig sektor styrker fokus på miljø og helse, og bidrar til å øke tilbudet og sikre forbrukerrettighetene.

2. Kunnskap om mat

Opplysningskontorene for egg og kjøtt og Opplysningskontoret for meieriprodukter har så godt som monopol på opplysningsinformasjon om mat til den norske befolkning. Ordningen fungerer slik at jo mer kjøtt folk kjøper, jo mer penger blir det til å reklamere for ytterligere kjøttøkning. De disponerer gjennom omsetningsavgiften et langt høyere reklamebudsjett enn andre landbrukssektorer kan drømme om. Disse kontorene bør ideelt sett nedlegges da de kun bidrar til å øke forbruket av miljøbelastende matvarer ytterligere, samtidig som det har vist seg at de villeder forbruker til å tro at reklamen for produktene de fremmer er statlige anbefalinger om forbruk. Den statlige komponenten i organiseringen av disse enhetene, gjør dette særlig problematisk. Opplysningskontorene for frukt, grønt og brød kan i stedet suppleres med et næringsuavhengig opplysningskontor for mat og helse, som også kan formidle opplysning om matens påvirkning på dyr og miljø i sin informasjon. Som et tiltak innen snarlig rekkevidde, burde midlene til opplysningskontorene for frukt og grønt tillate markedsføring av mat basert på nettopp hel-vegetariske råvarer til alle måltider. I dag blir forbrukere til stadighet presentert for middagstips inneholdende kjøtt, fisk og andre dyreprodukter, mens tips om hel-vegetariske middager og andre måltider er fraværende. Dette er negativt for både folkehelsen og andre viktige hensyn, og bør rettes på gjennom ettersyn av opplysningskontorenes midler og virksomhet.

Informasjon om matproduksjon, bærekraft, helse og dyrevelferd burde være en naturlig del av undervisningen i faget Mat og helse på Norges skoler, slik at barn og unge får større mulighet til å ta bevisste valg om hvilken mat de ønsker å spise. I dag er det næringsaktører innen kjøttindustrien som står for læreverket i skolen - hvilket strider mot prinsipper om at kommersielle aktører ikke skal ha tilgang til å systematisk fremme sin virksomhet innen skolen. Barns læring om mat må tas på alvor av regjeringen, og ikke overlates til næringsaktører med kommersielle interesser. Som et minimum må læreverk være utformet av nøytrale aktører, og informere om de problematiske sidene ved animalsk baserte matvarer.

3. Muligheter for endring

For å kunne redusere produksjonen og forbruket av husdyrprodukter vil det være nødvendig å utvikle nye økonomiske virkemidler for miljø og matsikkerhet over jordbruksavtalen. Det er et stort behov for tiltak som kan øke plantebasert matproduksjon i Norge, for eksempel tilskuddsordninger og forskningsmidler. Jordbruksareal som egner seg dårlig til korndyrking kan utnyttes til produksjon av annen plantekost. Energibesparende teknologi i drivhus, samt forskning på teknologi som kan bidra til mer effektive og miljøvennlige produksjonsmetoder av plantebasert kost, må gis økonomisk støtte. Tollavgifter må justeres og tollregler må forenkles slik at vegetarisk baserte matvarer som ikke produseres i Norge kan importeres. Samtidig kan merverdiavgiften brukes mer effektivt ved å øke avgiften for klimabelastende husdyrprodukter og redusere eller fjerne den for plantebasert mat.

Et mulig virkemiddel for å redusere kjøttkonsumet er å gjøre kjøtt langt dyrere enn hva det er i dag. Et klimatillegg eller en klimaavgift på kjøtt kan være en løsning, et annet tiltak vil være å begrense tilskudd til husdyrproduksjon. Grønn skattekommisjon foreslår avgift på alle utslipp fra jordbruket, klimaavgift på kjøtt og reduksjon i produksjonstøtten for storfe. Parallelt må det legges til rette for at varer basert på mindre ressurskrevende og mer miljøvennlig vegetabilsk produksjon blir billigere. De fleste er nok enige i at det gir liten mening at en pakke vegetabilske burgere er mange ganger dyrere enn tilsvarende burgere av kjøtt - til tross for at råvarene i de vegetabilske burgerne i utgangspunktet er langt mindre ressurskrevende i produksjon enn en brøkdel av innsatsvarene i produksjonen av kjøtt.

Innovasjon

I mange andre vestlige land selges et bredt utvalg av vegetarprodukter i de fleste vanlige dagligvarebutikker og utgjør en betydelig del av markedet for ferdigprodukter. Spesielt i Sverige, Tyskland, Nederland, Storbritannia og USA er vegetarisk mat blitt en del av basisinventaret i dagligvareforretningene. Forbrukerne etterspør i stadig større grad produkter som er produsert på en måte som ikke skader dyr eller miljø, og det etiske aspektet ved dyrehold vektlegges også i stadig økende grad i samfunnet.

En av grunnene til det mangelfulle tilbudet av vegetariske produkter i Norge kan være at vi ikke har norske produsenter av vegetarmat. Dermed må vegetariske produkter importeres fra utlandet noe som påvirker både tilgjengelighet og pris. Til sammenligning har Sverige flere store produsenter av vegetariske kjøtt-alternativer og f.eks. melk basert på havre. For å kunne øke tilbudet av vegetarmat i matsektoren må distributører satse på produktutvikling av vegetariske produkter, og butikkjedene må gjøre disse produktene tilgjengelige for forbrukerne ved å la de bli en del av vareutvalget.

Norge må utvikle miljøvennlige alternativer til produkter som tradisjonelt er basert på kjøtt, egg og kumelk. Økt oppmuntring til bruk vegetabiliske råvarer til middag etc. er en måte å øke den plantebaserte andelen av forbruket. En annen er å utvikle egne vegetarprodukter for enkel og tradisjonell matlaging. Mange vegetarprodukter lages på basis av soya, denne soyaen kan importeres fra økologiske produsenter i for eksempel land i Europa og Canada. Per i dag importerer Norge store mengder soya fra regnskogen i Brasil til bruk i dyrefôr – mat som kunne mettet langt flere om den ble brukt direkte til menneskemat.¹³

NOAH mener Norge burde se på muligheten for å starte produksjon av vegetariske produkter med norskbaserte råvarer. Som eksempel på innovasjon innen matteknologi motivert av miljøhensyn, har en bedrift i Nederland¹⁴ utviklet vegetarprodukter basert på lupiner - en belgvekst med gode vekstforhold her i Norge, og som i tidligere tider ble brukt som matplante. I USA har Bill Gates, og en rekke andre kjente og betydelige investorer, investert i plantebaserte kjøtt- og egg-produkter - bl.a. via selskapene Beyond Meat og Beyond Egg.¹⁵ Dette er et tydelig signal om at markedet for vegetariske produkter anses ha stort potensiale. I Sverige tilbyr havremelkprodusenten Oatly en rekke havrebaserte melkeprodukter som har blitt svært populære. Dette er reell mat for fremtiden som Norge burde kunne satse stort på. Både folkehelse, dyrevernhensyn og miljømessige årsaker tilsier at myndighetene bør støtte opp under trenden man ser ta form med å utvikle vegetarbaserte produkter. Norge bør ta de i den næringsutviklingen denne trenden muliggjør og legge til rette for produktutvikling og innovasjon for vegetariske produkter. Det er ingen grunn til at norske innovatører ikke skal oppmuntres og gis mulighet til å ta andeler av det vegetariske markedet på linje med f.eks. svenske.

I forbindelse med forskning og innovasjon ønsker NOAH også å henlede myndighetenes oppmerksomhet på forskning som utføres bl.a. på Universitetet for miljø- og biovitenskap på kjøttproduksjon basert på celledyrkning. Professor Stig Omholt ved UMB inviterte for få år siden til verdens første seminar om denne teknologien, avholdt i Norge, og miljøet på UMB er sammen med forskningsmiljøer i Nederland og USA pionerer innenfor dette området. Imidlertid er NOAH kjent med at norske myndigheter

¹³ Statens landbruksforvaltning. *Råvareforbruk av kraftfôr til husdyr i Norge 2010*.

¹⁴ <https://www.devegetarischelager.nl/over-ons/lupine>

¹⁵ <https://www.gatesnotes.com/About-Bill-Gates/Future-of-Food>

selv ikke på forespørsel fra forskerne selv, har vært interessert i å bidra til denne banebrytende forskningen, som per i dag i stor grad er motivert ut i fra miljøhensyn. NOAH oppfordrer regjeringen til å bevilge midler for å få fortgang i denne delen av matteknologisk forskning - Norge har mulighet til å være en spydspiss innenfor denne type innovasjon som har potensiale til å forene ellers steile motparter i matpolitiske diskusjoner. Produktet som utvikles vil være så godt som fri fra de problemer knyttet til dyreetikk, dyrevelferd og miljøkonsekvenser som kjøttproduksjon basert på levende dyr bærer med seg, om enn noen (men ikke alle, særlig ikke de smittesmisse farene) av de helsemessige bekymringene for kjøttforbruket vil kunne forbli noen av de samme.

Dyrevelferd

God dyrevelferd er et mål i seg selv, og er et gode for samfunnet. Videre har dyr etter norsk dyrevelferdslov egenverdi uavhengig av den nytteverdi de måtte ha for mennesker. NOAH utfordrer til å gå bort i fra den sterke fokus på husdyrhold som preger norsk landbruks- og distriktpolitikk. For å aktivt forebygge problemer med dyrevelferd og ta miljøproblemene ved husdyrproduksjon på alvor, bør det være et mål i seg selv å satse sterkere på næringer som *ikke* involverer utnytting av dyr.

NOAH etterlyser fokus på at redusert kjøttkonsum- og produksjon er et viktig virkemiddel for å hindre lidelse for dyr. Klarer man eksempelvis å halvere produksjonen av kyllinger og få folk til å konsumere vegetarmat isteden, vil man ha spart 30 millioner dyr for betydelige lidelse forbundet med fysiske plager, stimulifattig liv og smertefull behandling.

Både i denne produksjonen, og i andre produksjoner av dyr til mat, ser man en sammenheng mellom hvor mange dyr som konsumeres og en intensivering av produksjonen som gir dyrene mindre mulighet til naturlig adferd og utfoldelse. Det er en sammenheng mellom økt kjøttforbruk og økte dyrevelferdsproblemer. Nødvendigvis er det også en sammenheng med økt antall individer som utsettes for liv i fangenskap, slakteritransport og slakteri. Skal man ha en reell diskusjon om respekt og egenverdi slik det står nevnt i Dyrevelferdsloven, må man også ta diskusjonen om motsetningen mellom økt kjøttproduksjon og respekt for og omsorg for dyr.

Visse andre former for bruk av dyr, f.eks. dyreforsøk, anses i dag som et "nødvendig onde", ikke et mål i seg selv. På samme vis bør det ikke anses som et mål i seg selv at dyr skal tas livet av og holdes i fangenskap for å skaffe mat til mennesker. Det er per i dag den dominerende måten å skaffe mat på i den rike del av verden, men reduksjon, erstatning og forbedring ("De tre R-er"), kan på samme vis som for dyreforsøk være i fokus også i forhold til vår utnytting av dyr for matproduksjon. Myndighetene bør i jordbruksmeldingen innrømme dyrevelferdsproblemene som er konsekvens av økt kjøttproduksjon, og innrømme villighet til å gjøre noe med det - også gjennom å oppmuntre til å senke dyre-forbruket.

Jordbruksmeldingen burde sette fokus på de punktene bl.a. dyrevelferdsmeldingen (2002-2003) har påpekt som problemer. I dyrevelferdsmeldingen ble det satt som mål at Norge skal være blant de beste i verden på dyrevelferd. For å komme nærmere dette målet, må departementet ta tak i flere konkrete utfordringer i husdyrproduksjonen, knyttet til driftsform, infrastruktur, avl og produksjonsintensitet. Hvis tekniske forbedringer ikke får den ønskede effekten for dyrevelferden, må årsakene kartlegges. Det vil også være viktig å øke kunnskapen og implementeringen av anerkjente objektive dyrevelferdsmessige indikatorer, samt å videreutvikle disse. Det forskes både i Norge og internasjonalt på dyrevelferdsindikatorer, og forskningen på dyrs behov bør få større oppmerksomhet. Denne forskningen må ikke kun ha fokus på behov som er synlige tross begrensninger i produksjonssammenheng, men på dyrenes behov ut i fra biologiske forutsetninger. Eksempelvis vil ikke høners behov for å flakse/fly kunne studeres i bur, da det ganske enkelt ikke er plass til denne adferden rent fysisk. Det betyr ikke at den ikke er viktig for dyrene.

Da fokus for denne meldingen ikke primært er forholdene for dyrene, vil NOAH kun summarisk trekke frem viktige forhold som ble nevnt i Dyrevelferdsmeldingen som problematiske: For storfe gjelder dette adskillelse av mor og kalv, båsdrift og kutrener, utilstrekkelig uteområder (f.eks. for ammeku), at enkelte dyr ikke kommer ut på beite, samt kalvebinger. For kylling og kalkun gjelder det primært helseproblemer grunnet avl og manglende bevegelsesfrihet, i tillegg til fraværende mulighet for adferdsutfoldelse. For gris er det likeledes helseproblemer grunnet avl og manglende bevegelsesfrihet, mangel på jord for roting og mangel på annen naturlig adferd for gris, tilfredsstillende miljø for sosial struktur og aggresjon. For høner er det fremhevet helse- og adferdsproblemer ved burhold, men også løsdrift innendørs i store flokker - verken redebygging, flaksing, sandbading eller annen naturlig adferd kan utføres tilfredsstillende.

Etiske forhold berører ikke bare produksjonsmetodene, men også hva som produseres. Det er en kontinuerlig debatt rundt etikken ved å produsere dyr til mat, og vegetabiliske landbruksprodukter vil lettere kunne tilfredsstillende etiske bekymringer med hensyn til dyreetikk, miljøkonsekvenser og bærekraft enn animalske produkter.

Konklusjon

Dagens praksis med høyt forbruk av animalske produkter og en politikk som fremmer en fortsatt økning av dette vil bidra til økte klimagassutslipp fra landbrukssektoren og redusert matsikkerhet, for nordmenn og for verdens befolkning for øvrig.

Kostholdsending mot mer plantebasert mat blir forespeilet som et av de mest kostnadseffektive tiltakene for å redusere klimagassutslipp, både i Norge og globalt. Det offentlige må bidra til et positivt fokus på vegetarisk mat gjennom offentlige informasjonskampanjer, ved å innføre krav om vegetariske alternativer på offentlige spisesteder og ved å gi økonomiske støtte til innovasjon og næringsutvikling av vegetariske produkter.

Med vennlig hilsen,

NOAH – for dyrs rettigheter

Siri Martinsen, veterinær og leder, siri@dyrsrettigheter.no

Kaisa Hautala, utviklingsgeograf og fagsjef for bærekraft, kaisa@dyrsrettigheter.no